

แรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาและพระสงฆ์: การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่¹

ธัญญารัตน์ อภิวงศ์²

(วันที่รับ: 5 ก.ย. 2566; วันที่แก้ไขเสร็จ: 12 ต.ค. 2566; วันที่ตอบรับ: 16 ต.ค. 2566)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาและพระสงฆ์ในการดำรงพื้นที่ทางวัฒนธรรมพม่าในจังหวัดเชียงใหม่ในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1990 ถึงปัจจุบัน โดยใช้วิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์จากเอกสาร ประวัติศาสตร์บอกเล่าและร่องรอยทางโบราณคดีภายในวัด ผลจากการวิจัยพบว่าการสร้างและรักษาพื้นที่ทางวัฒนธรรมพม่ามักจะได้รับ การสนับสนุนโดยกลุ่มแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาและพระสงฆ์ที่ร่วมกันจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมภายในวัดพม่าและวัดไทย วิถีปฏิบัติทางพุทธศาสนาและเทศกาลประจำปีมักจะจัดขึ้นภายในวัดที่มีร่องรอยทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับชาวพม่าหรือศิลปกรรมแบบพม่า ทำให้วัดกลายเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมในการแสดงออกของความรู้สึกสำนึกร่วมกันของชาวเมียนมาผ่าน “ชุมชนจินตกรรม” ผ่านกิจกรรมที่แสดงถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแห่งชาติของประเทศเมียนมา ซึ่งสะท้อนภาพของชุมชนชาวเมียนมาในท้องถิ่นสังคมไทย

คำสำคัญ: แรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา พระสงฆ์ วัฒนธรรมพม่า(วัฒนธรรมเมียนมา) เชียงใหม่ ชาติพันธุ์

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “จากพ่อค้าไม้ชาวพม่าถึงแรงงานต่างด้าว: การสร้างวัฒนธรรมพม่าในวัดจังหวัดเชียงใหม่ ในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1890-2010” (ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก สกสว.) บางส่วนของบทความเคยตีพิมพ์ในรายงานสืบเนื่องจากการประชุมนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยพายัพ ร่วมกับเครือข่ายบริหารการวิจัยภาคเหนือตอนบน สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2566 ครั้งที่ 13 เรื่อง จากพ่อค้าไม้ชาวพม่าสู่แรงงานต่างด้าว: การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมพม่า ภายในวัดในจังหวัดเชียงใหม่ ในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1890-2010 (น.577-589).

² ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Email: thanyarat.a@cmu.ac.th

Myanmar Migrant Workers and Monks: The Creation of Cultural Space in Chiang Mai Province

Thanyarat Apiwong³

(Received: September 5, 2023; Revised: October 12, 2023; Accepted: October 16, 2023)

Abstract

This research aims to examine the roles of Myanmar migrant workers and monks in creating Myanmar culture in Chiang Mai Province from the nineteen-nineties to the present. The research uses historical approaches through documents, oral history, and archaeological evidence. This study finds that the creation and continuity of Burmese cultural space have been supported within Myanmar and Thai monasteries by Myanmar migrant workers and monks. Myanmar Buddhist cultural practices and annual festivals are often organized within the monasteries with historical traces of Burmese migrant patronage or Burmese styles of art. This makes the monasteries become a cultural space to express a common sense of Myanmar-ness among participants as an “imagined community”. Both ethnic cultural identities and national identities are shown to represent the Myanmar migrant communities in local Thai society.

Keywords: Myanmar migrant workers, monks, Burmese culture (Myanmar culture), Chiang Mai, ethnicity

³ History Department, Faculty of Humanities, Chiang Mai University

Email: thanyarat.a@cmu.ac.th

บทนำ

นับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 เชียงใหม่มีฐานะเป็นเมืองศูนย์กลางทางเศรษฐกิจยุคสมัยใหม่ของล้านนาหรือภาคเหนือของประเทศไทย ความสำคัญในฐานะเมืองการค้าที่เชื่อมโยงเส้นทางการค้าชายแดนระหว่างพม่ากับไทย โดยเป็นศูนย์กลางเชื่อมเส้นทางการค้าทางบก จึงทำให้เชียงใหม่เป็นเมืองที่กลุ่มชาติพันธุ์จากพม่า ได้แก่ พม่ามอญ ไทใหญ่ ปะโอ(ตองสู้) และกะเหรี่ยง นิยมเดินทางข้ามพรมแดนรัฐไปมาระหว่างชายแดนรัฐทั้งสองเพื่อแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจ ชาวพม่าอพยพที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเชียงใหม่และภาคเหนือได้นำเอาวัฒนธรรมพม่าเข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่นในภาคเหนือ เห็นได้จากการสร้างวัฒนธรรมร่วมผ่านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และจิตรกรรมภายในวัดวาอารามที่คนท้องถิ่นรู้จักในฐานะวัฒนธรรมพม่าในสังคมไทย เมื่อกลุ่มแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาที่กลับเข้ามาทำงานรับจ้างตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 ก็ได้หันมาถือพื้นวัฒนธรรมพม่าในวัดบางแห่งที่มีร่องรอยทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมพม่า เพื่อใช้เป็นพื้นที่แสดงออกทางวัฒนธรรมพม่าและสร้าง “ชุมชนจินตกรรม” ของชาวเมียนมา ภายใต้บริบทสังคมท้องถิ่นของประเทศไทย จะเห็นได้ว่า ร่องรอยทางประวัติศาสตร์การเดินทางของผู้อพยพชาวพม่า หรือแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมามีมายาวนาน แต่งานศึกษาเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมายุคปัจจุบัน ด้วยมุมมองทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมกลับมีปรากฏให้เห็นไม่มากนัก โดยส่วนมากมักเป็นการศึกษาวิจัยโดยนักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ บทความนี้จึงเป็นความพยายามที่จะเสนอภาพของแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาที่มีบทบาทในการสร้างสรรค์พื้นที่ทางวัฒนธรรมพม่า ภายในบริบทและพื้นที่ทางสังคมท้องถิ่นของประเทศไทย

นักวิชาการมักเสนอภาพลักษณะของแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาในประเทศไทย ในภาพของกลุ่มแรงงานรับจ้างราคาถูกที่กระจายตัวทำงานอยู่ในเมืองใหญ่ และเป็นกลุ่มแรงงานที่ลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย นักวิชาการส่วนใหญ่จะเน้นอธิบายเกี่ยวกับการที่แรงงานพม่าถูกกระทำในสังคมไทย การลักลอบเข้าเมือง ความไม่เท่าเทียมกันทางกฎหมาย และการถูกกดขี่จากนายจ้าง (สมเพชร เตชะ, 2003 (พ.ศ.2546); มนตรี พรหมวัน, 2009 (พ.ศ. 2552); รุจิรา ชมพูพาน, 2012 (พ.ศ. 2555) ; Duangkamon Doncha-Um, 2012) แม้จะเป็นทนายทรรุ่นที่ 2 แต่สถานะทางสังคมที่ยังไม่เปลี่ยนแปลง ก็ยังคงประสบปัญหาทางเศรษฐกิจและการอยู่อาศัยในสังคมไทย จากการที่ไม่มีสถานะทางกฎหมายชัดเจนทำให้ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิพื้นฐาน ทำให้แรงงานต่างด้าวกลายเป็น “คนอื่น” ในสังคมไทย (พวงเพชร ธนสิน, 2011 (พ.ศ. 2554); ศศิเพ็ญ พวงสายใจ, 2011 (พ.ศ. 2554); ออมสิน บุญเลิศ, 2009 (พ.ศ.2552)) งานศึกษากลุ่มนี้เป็นประโยชน์ในการวิจัย ในการให้ภาพสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของแรงงานที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน แต่ยังขาดการอธิบายถึงการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวเมียนมาในสังคมไทย

ขณะที่งานศึกษาของ Amporn Jirattikorn (2008) ได้เสนอภาพของแรงงานต่างด้าวจากประเทศเมียนมาที่ออกไปจากกรอบการถูกกดขี่ในสังคมไทย โดยได้เน้นอธิบายถึงการนำเอาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ซึ่งเป็นหนึ่งในแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา ที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยใช้เพลงและสื่อวิทยุภาษาไทใหญ่เป็นเครื่องมือ

สร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทใหญ่ โดยมีวัดป่าเป้าเป็นศูนย์กลางการพบปะสังสรรค์และจัดงานประเพณีสำคัญ แต่งานศึกษาของ Amporn ยังขาดการอธิบายถึงบทบาทแรงงานชาวเมียนมาหรือกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่มาจากประเทศเมียนมาในการร่วมกันสร้างสรรค์วัฒนธรรมพม่าร่วมกับสังคมท้องถิ่น

อันที่จริงแล้ว การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาและสังคมท้องถิ่นของไทย ได้มีการพัฒนาผ่านพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่จัดขึ้นภายในวัด ความสัมพันธ์อันดีระหว่างกลุ่มแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาและพระสงฆ์ทั้งชาวเมียนมาและชาวไทยที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น นับเป็น เป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยให้ความเป็น “ชุมชนจินตกรรม” ของแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาและก่อให้เกิดความยอมรับวัฒนธรรมพม่า(เมียนมา) ที่ปรากฏในสังคมท้องถิ่นไทย ซึ่งความหมายของ “ชุมชนจินตกรรม” คือ การเป็นชุมชนเกิดขึ้นจากจินตนาการร่วมกันของคนที่มีรู้สึกถึงการเป็นกลุ่มก้อนหรือพวกพ้องเดียวกัน ไม่ใช่การสร้างชุมชนจริงในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ดังที่ได้นิยาม โดย Benedict Anderson ในงานศึกษาเรื่อง “ชุมชนจินตกรรม” (Imagined Communities) Anderson ได้เน้นให้เห็นว่าภาษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสำนึกชุมชนจินตกรรมแบบชาติ (nationality) หรือ ชาติพันธุ์ (ethnic group) (Benedict Anderson, 2006) แต่กรณีของกลุ่มแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาไม่เพียงแต่มีการรวมกลุ่มกันผ่านการใช้ภาษาในการสื่อสารร่วมกันทั้งภาษาพม่า(เมียนมา) ที่เป็นภาษาทางการและภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศเมียนมา แต่ยังมีการสร้างความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรม อันเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (cultural identity) จากบ้านเกิดในประเทศเมียนมา ทั้งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic identity) และอัตลักษณ์แห่งชาติ (national identity) จะเห็นได้ว่าการรวมกลุ่มพบปะสังสรรค์เพื่อแสดงออกทางวัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา เป็นการสร้างเครือข่ายทางสังคมและแสดงถึงสำนึกความเป็นพวกพ้องหรือกลุ่มก้อนเดียวกัน ความรู้สึกความเป็นชาติและชาติพันธุ์ร่วมกันซึ่งมักจัดขึ้นภายในพื้นที่วัดหลายแห่งในจังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากประเพณีวัฒนธรรมพม่าที่จัดขึ้นเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญที่ไม่เพียงช่วยในการจัดการสื่อสารทางวัฒนธรรมระหว่างแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาด้วยกัน แต่ยังเป็นการสื่อสารทางวัฒนธรรมกับคนในท้องถิ่น (มุกิตา บุญญาภรณ์, 2017 (พ.ศ.2560)) ซึ่งวัดแห่งนั้นมักมีลักษณะสถาปัตยกรรมของรูปแบบอาคารได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมของวัดพม่าในมณฑลยี่ที่สร้างในยุคทองบงตอนปลาย (ค.ศ.1852-1885) โดยพ่อค้าไม้สักในพม่าตอนล่างและภาคเหนือของไทยสร้างหรือบูรณะสถาปัตยกรรมในพุทธศาสนาโดยยึดรูปแบบจากวัดในพม่า (Chotima Chaturawong, 2003; โชติมา จตุรวงศ์, 2007 (พ.ศ.2550), น.57-65) ซึ่งกลายเป็นร่องรอยทางประวัติศาสตร์ของชาวพม่าที่ปรากฏในพื้นที่วัดหลายแห่งจึงเป็นพื้นที่ที่แรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาเลือกเป็นพื้นที่แสดงออกทางวัฒนธรรมโดยได้รับการสนับสนุนจากเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ภายในวัดแห่งนั้น

ดังนั้น บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาและพระสงฆ์ในการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมพม่าในจังหวัดเชียงใหม่ให้เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มแรงงานต่างด้าวชาว

เมียนมาและได้รับการยอมรับในสังคมท้องถิ่น โดยใช้วิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์จากหลักฐานจดหมายเหตุ หนังสือ และประวัติศาสตร์บอกเล่าโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง รวมถึงหลักฐานทางโบราณคดีจากร่องรอยศิลปกรรมและ ประวัติศาสตร์ของวัดที่ปรากฏในเชียงใหม่ ด้วยการสังเกตรูปแบบศิลปกรรมและประวัติความเป็นมาในการสร้างวัด ผสมผสานกับการสังเกตการณ์ร่องรอยทางวัฒนธรรมและประเพณีที่สร้างสรรค์โดยกลุ่มแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา และพระสงฆ์ในพื้นที่วัดซึ่งเป็นกรณีศึกษา โดยเนื้อหาในส่วนแรกของบทความจะกล่าวถึงการเข้ามาทำงานของ แรงงานต่างด้าวสัญชาติเมียนมาในจังหวัดเชียงใหม่ ตามด้วยการสร้างสรรค์พื้นที่ทางวัฒนธรรมมาภายในวัด และ ส่วนสุดท้ายจะกล่าวถึงบทบาทพระสงฆ์ในการสนับสนุนวัฒนธรรมของชาวเมียนมา

ในบทความนี้ ใช้คำเรียก “พม่า” และ “เมียนมา” เรียกขานตามบริบทและช่วงเวลาความเปลี่ยนแปลง ในประวัติศาสตร์พม่า นับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 จนถึงปลายคริสต์ศตวรรษ 1980 ใช้คำว่า พม่า ในหลาย ความหมาย ได้แก่ (1) การใช้คำเรียก “ชาวพม่า” หมายถึงพลเมืองของประเทศพม่า ที่ประกอบด้วยชาติพันธุ์ต่าง ๆ อาทิ พม่า มอญ ไทใหญ่ ปะโอ (ตองซู่) กะเหรี่ยง เป็นต้น (2) ชาติพันธุ์พม่า หมายถึง หนึ่งในชาติพันธุ์ของ พลเมืองพม่า (3) ประเทศพม่า หมายถึงคำเรียกชื่อประเทศพม่าจนถึง ค.ศ. 1989 ส่วนคำเรียก “เมียนมา” หมายถึงนามประเทศและพลเมือง หลังจากรัฐบาลพม่าเปลี่ยนชื่อเรียกประเทศเมียนมาอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 1989 โดยใช้ชื่อเรียก “ประเทศเมียนมา” และใช้คำว่า “ชาวเมียนมา” หมายถึงพลเมืองของประเทศซึ่งรวม ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในฐานะพลเมืองของประเทศเมียนมาและผู้ถือสัญชาติเมียนมาในปัจจุบัน

การเข้ามาของแรงงานต่างด้าวสัญชาติเมียนมาในจังหวัดเชียงใหม่

หากย้อนรอยดูประวัติศาสตร์การเดินทางข้ามแดนของแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาที่เริ่มเข้ามาทำงานใน พื้นที่เชียงใหม่และภาคเหนือของประเทศไทย พบว่ามีสองช่วงเวลาที่สำคัญ คือ ช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 1960 -1980 ด้วยเหตุผลสืบจากความวุ่นวายทางการเมืองภายในประเทศเมียนมา และช่วงที่สองคริสต์ทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา เนื่องจากความต้องการแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจ หลังจากที่มีรัฐบาลเมียนมาได้เริ่มปรับนโยบาย เศรษฐกิจไปสู่การเปิดตลาดประตู่เศรษฐกิจทุนนิยม จึงกระตุ้นให้แรงงานต่างด้าวจากประเทศเมียนมาได้เริ่มเดินทางเข้ามาทำงานเป็นแรงงานรับจ้างในประเทศไทย ทั้งที่เป็นแรงงานที่ลงทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และ แรงงานที่ลักลอบเข้ามาทำงานเป็นจำนวนมาก ผ่านเส้นทางธรรมชาติเข้ามายังหลายพื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่และ ภาคเหนือของประเทศไทย

ในช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 1960-1980 ผู้อพยพจากพม่าที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยเนื่องจาก สถานการณ์ความไม่สงบในประเทศพม่า ทำให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนลักลอบเดินทางตามเส้นทาง ธรรมชาติเข้ามาในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน เนื่องมาจากประสบปัญหาสำคัญสองประการ

ประการแรก ความเดือดร้อนจากภัยคอมมิวนิสต์จากประเทศจีนที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านตามชายแดน ประเทศพม่า เนื่องจากกลุ่มคอมมิวนิสต์ชาวจีนไม่สนับสนุนการนับถือพุทธศาสนาและทำให้ชาวบ้านรู้สึกหวาดกลัว

ว่ากลุ่มคอมมิวนิสต์จะเข้ามาควบคุมหมู่บ้านที่อาศัยอยู่ ส่งผลให้พระภิกษุสามเณรชาวไทใหญ่และชาวบ้านที่เคยอาศัยอยู่ในหมู่บ้านบริเวณพื้นที่ชายแดนจีนและพม่าในพื้นที่รัฐฉาน หลบหนีจากภัยคอมมิวนิสต์เข้ามาในหลายจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย ในปี ค.ศ. 1955 (พ.ศ. 2498) ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงรายได้รายงานถึงกลุ่มผู้อพยพชาวพม่าและไทใหญ่ จำนวน 40 คน ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่ชายแดนเมืองท่าขี้เหล็ก ประเทศพม่า ได้พากันอพยพเข้ามาอาศัยอยู่กับญาติในอำเภอแม่สาย ประเทศไทย เนื่องจากกลัวความไม่ปลอดภัยจากทหารจีนที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่ประเทศพม่า ((1) มท 3.1.7.1/4, 2498) ในปี ค.ศ. 1969 (พ.ศ.2508) มีกลุ่มชาวบ้านที่หนีภัยคอมมิวนิสต์จากประเทศพม่าเข้ามายัง ตำบลขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยกลุ่มพระสงฆ์ชาวไทใหญ่ได้ให้การกับเจ้าหน้าที่ไทยว่า ที่ได้พากันหนีเข้ามาในประเทศไทยเพราะเชื่อมั่นว่าประเทศไทยอยู่ในความสงบไม่มีปัญหาจากภัยคอมมิวนิสต์และประชาชนนับถือศาสนาพุทธ จึงตั้งใจจะเข้ามาอยู่อาศัยในประเทศไทย ((1) มท.3.1.7.1/25, 2512)

ประการที่สอง ความไม่สงบทางการเมืองภายในประเทศพม่าทำให้เกิดการอพยพเข้ามาในเขตประเทศไทย ในปี ค.ศ. 1972 (พ.ศ.2515) ผู้อพยพลี้ภัยเข้ามาในเขตไทยที่บ้านต่อแพ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีผู้อพยพลี้ภัยกลุ่มใหญ่ประมาณ 265 คน มีทั้งชาวไทใหญ่และชาวกะเหรี่ยง จากการสอบถามพบว่าส่วนใหญ่มีญาติพี่น้องอาศัยอยู่ในประเทศไทย ในพื้นที่หมู่บ้านเมืองปอน ตำบลเมืองปอนและบ้านต่อแพ เนื่องมาจากการที่รัฐบาลพม่าได้ส่งกำลังทหารทำการกวาดล้างกองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์ที่ต่อต้านรัฐบาลพม่า ((1) มท. 3.1.7.1/26, 2515) ทำให้สมาชิกกองกำลังกะเหรี่ยงบางคนหลบหนีเข้ามาอยู่ในอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน และต้องทำมาหากินเพื่อยังชีพอยู่ในประเทศไทยและกลายเป็นผู้อาศัยถาวร ((1) มท. 3.1.7.1/14, 2502) เมื่ออพยพเข้ามาแล้วไม่ต้องการกลับไปยังประเทศพม่า จึงจำเป็นต้องหารายได้ด้วยการประกอบอาชีพเพื่อตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทย โดยไม่กลับไปประเทศพม่า จึงได้รับการอนุโลมให้อยู่อาศัยในประเทศไทยได้ด้วยสถานะ “ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า” และ “ผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่า” โดยสามารถยื่นขอสัญชาติไทยได้ในเวลาต่อมา

นับตั้งแต่ปลายคริสต์ทศวรรษ 1990 ผู้อพยพชาวพม่าที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่แสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจ ต้องการเข้ามาทำงานรับจ้างเพื่อส่งเงินกลับไปเลี้ยงดูครอบครัวในประเทศเมียนมา จากการที่รัฐบาลเมียนมาเริ่มหันมาสนับสนุนนโยบายเปิดประตูการค้าในระบบทุนนิยม และปัญหาความไม่สงบทางการเมืองของประเทศเมียนมาลดลงไปบ้าง ส่งผลให้เส้นทางการค้าทางบกในอดีตระหว่างจังหวัดเชียงใหม่และประเทศเมียนมา กลายเป็นเส้นทางยอดนิยมในการลักลอบเดินทางเข้ามายังประเทศไทย และยังเป็นเส้นทางการค้าชายแดนที่สำคัญต่อมูลค่าทางเศรษฐกิจระหว่างภาคเหนือของไทยและประเทศเมียนมาในปัจจุบัน

เส้นทางตามชายแดนจังหวัดเชียงใหม่เป็นพื้นที่อยู่อาศัยของแรงงานต่างด้าวสัญชาติเมียนมามากที่สุดในภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศเมียนมารวมระยะทางราว 227 กิโลเมตร โดยครอบคลุม

พื้นที่ 5 อำเภอชายแดน ได้แก่ อำเภอแม่สาย ฝาง เชียงดาว ไชยปราการ และอำเภอเวียงแหง พื้นที่ติดต่อกว้างใหญ่ เป็นภูเขาจึงเป็นช่องทางธรรมชาติที่เป็นจุดเสี่ยงในการหลบหนีเข้าเมือง เพราะเป็นเส้นทางบกที่สามารถเดินทาง จากประเทศเมียนมาเข้ามายังเส้นทางชายแดนธรรมชาติ และการค้าชายแดนมีมูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังอาศัยเส้นทางชายแดนตามจุดผ่อนปรนการค้าชายแดนหลายแห่งในภาคเหนือ เส้นทางที่นิยมของ แรงงานชาวเมียนมามีสามเส้นทาง โดยเส้นทางแรก คือ เส้นทางจากเมืองเชียงตุงผ่านทางพื้นที่ท่าขี้เหล็กใน ประเทศเมียนมาและเดินทางเข้ามายังอำเภอแม่สายจังหวัดเชียงราย เส้นทางที่สอง คือ เส้นทางบกและการเดินเรือ ในลำน้ำสาละวินผ่านตำบลแม่สามแลบ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน และเส้นทางที่สาม คือ เส้นทางจากเมือง มะละแหม่งในประเทศเมียนมาเดินทางข้ามแม่น้ำเมย ผ่านเข้ามายังอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เมื่อเดินทางเข้าสู่ ประเทศไทยในสามเส้นทางนี้แล้ว จึงนิยมเดินทางต่อเข้ามายังจังหวัดเชียงใหม่เพื่อหางานทำ

เครือข่ายทางสังคมมีความสำคัญอย่างมากในการลักลอบข้ามแดนและหางานทำ เนื่องจากมีเครือข่าย ชาวเมียนมาที่เข้ามาทำงานอยู่ก่อนชักชวนกลุ่มคนรู้จักลักลอบเดินทางเข้ามาทำงานในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยมี นายหน้าคนไทยเป็นหนึ่งในกระบวนการนำพาแรงงานต่างด้าวจากเมียนมาให้เข้ามาทำงานในเชียงใหม่ โดยการจ่าย ค่าเดินทางให้นายหน้าเพื่อลักลอบนำทางเข้ามาทำงานในเชียงใหม่ แรงงานต่างด้าวจากประเทศเมียนมาที่ลักลอบ เข้ามาในประเทศไทย ต้องเสียค่านายหน้าอย่างน้อยประมาณ 5,000-10,000 บาท ผ่านเส้นทางท่าขี้เหล็ก-แม่สาย แต่ในบางพื้นที่ก็ต้องเดินเท้าผ่านเข้ามายังอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการนั่งรถจากท่าขี้เหล็กผ่านเข้ามาในเขต ประเทศไทย แล้วก็เดินเท้าเข้ามาทางชายแดนธรรมชาติ นายหน้าก็จะจัดหาที่พักให้ หลังจากนั้นก็จะมาพักกับญาติ ในเชียงใหม่ เพื่อที่จะได้เริ่มรับจ้างทำงานต่อไป มักจะเริ่มจากการทำงานก่อสร้างก่อน แล้วจึงไปสมัครทำงานอื่น ต่อไป เมื่อได้ทำงานเป็นหลักแหล่งแล้วก็สามารถยื่นเอกสารขอทำงานอย่างถูกต้องได้ (ตัวอย่างรายชื่อ 2, การสื่อสาร ส่วนบุคคล, 11 พฤษภาคม 2022 (พ.ศ.2565)) แรงงานต่างด้าวจากประเทศเมียนมาเดินทางเข้ามาตามเส้นทาง ธรรมชาติ เช่น แรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ปะโอ เดินทางมาจากรัฐฉานเพื่อลักลอบเดินทางเข้ามาเชียงใหม่ มักจะ เดินทางมาพร้อมกันเป็นกลุ่มประมาณ 5-8 คน โดยจะเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางเข้ามาประเทศไทยประมาณ 10,000-18,000 บาท จ่ายให้กับนายหน้า ที่จัดการเดินทางข้ามแดน ทั้งโดยรถและเดินทางเท้า ใช้เส้นทางผ่าน แขวงท่าขี้เหล็กของรัฐฉาน เดินทางข้ามเข้ามาไทยผ่านอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยนั่งรถกระบะหรือรถตู้ เมื่อเข้ามาในเขตอำเภอแม่สาย จะทำการติดต่อเพื่อนหรือญาติที่เคยอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันในฝั่งประเทศเมียนมา ที่ได้เข้ามาทำงานอยู่ในฝั่งประเทศไทยอยู่ก่อนแล้ว จะช่วยพาชาวเมียนมาที่ลักลอบเดินทางเข้ามานี้ไปส่งให้ทำงาน กับนายจ้างชาวไทยอีกทอดหนึ่ง (ตัวอย่างรายชื่อ 2, การสื่อสารส่วนบุคคล, 11 พฤษภาคม 2022 (พ.ศ.2565))

การทำงานของแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา

แรงงานต่างด้าวจากประเทศเมียนมาที่ทำงานในจังหวัดเชียงใหม่ มีหลากหลายกลุ่มอาชีพ ซึ่งสามารถ แบ่งออกเป็นสามกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรก คือ แรงงานที่มีทักษะ ความรู้ ทำงานในด้านการศึกษา หน่วยงานรัฐ กลุ่มที่

สอง คือผู้ประกอบการ หรือนักธุรกิจ กลายเป็นหนึ่งในแกนนำชุมชนพม่าอย่างไม่เป็นทางการ ทั้งสองกลุ่มเดินทางเข้าเมืองโดยถูกกฎหมาย และกลุ่มที่สาม คือ แรงงานไร้ฝีมือซึ่งมีจำนวนมากที่สุด และเป็นกลุ่มที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย จากรายงานของสำนักงานจัดหางานจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าแรงงานต่างด้าวสัญชาติเมียนมามีจำนวนมากที่สุดในบรรดาแรงงานต่างด้าวที่มาจากประเทศเพื่อนบ้าน สามประเทศ ได้แก่ เมียนมา ลาว และกัมพูชาที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานตามกฎหมายภายในจังหวัดเชียงใหม่ โดยส่วนใหญ่เป็นแรงงานไร้ฝีมือ จากข้อมูลในปี ค.ศ. 2004 (พ.ศ. 2547) แรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาได้เข้ามารับจ้างในกิจกรรมที่หลากหลาย ได้แก่ เกษตรและปศุสัตว์ ก่อสร้าง ผู้รับใช้ในบ้าน เหมืองแร่ เหมืองหิน โรงน้ำแข็ง โรงอิฐ โรงสีข้าว ประมงน้ำจืด การจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม และการให้บริการต่าง ๆ

แรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานในจังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างปี ค.ศ. 2004-2009 (พ.ศ. 2547-2552) นั้น ในช่วงแรก จำนวนแรงงานที่ทำงานในภาคเกษตรและปศุสัตว์มีมากที่สุด รองลงมาคือการทำงานในกิจการก่อสร้าง แต่ในปี ค.ศ. 2006 (พ.ศ. 2549) ความนิยมในการประกอบอาชีพรับจ้างของแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาเปลี่ยนไป โดยหันมาทำงานในกิจการก่อสร้างมากที่สุด รองลงมาเป็นการทำงานรับจ้างในเกษตรกรรมและปศุสัตว์ เนื่องมาจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจของเชียงใหม่ ที่มีการก่อสร้างขยายตัว (พงเพชรธณสิน, 2554, น.7) เช่น โครงการบ้านจัดสรร หรือ สร้างอาคาร เป็นต้น การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องของเชียงใหม่ ทำให้โครงการก่อสร้างขยายตัวอย่างมาก จึงต้องการแรงงานต่างด้าวในการทำงานก่อสร้าง และเป็นอาชีพที่แรงงานสัญชาติเมียนมาเข้ามาทำงานมากที่สุดในปัจจุบัน (วารสารจัดหางานจังหวัดเชียงใหม่, 2564, น.11)

เป็นที่สังเกตว่า การประกอบอาชีพหรือการทำงานของแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา ไม่ได้จำกัดการทำงานเพียงอาชีพเดียวแต่ยังคงทำอาชีพอื่นประกอบ เพื่อให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้นซึ่งจะส่งเงินกลับไปให้ครอบครัวที่ประเทศเมียนมา โดยอาศัยเครือข่ายทางสังคมช่วยเหลือในการเข้ามาทำงานในเชียงใหม่ เพื่อนฝูงหรือเครือญาติจะช่วยเหลือแนะนำให้ทำงานที่สามารถหาทำได้ง่ายที่สุดก่อน โดยทั่วไปแรงงานผู้ชายมักจะเริ่มต้นด้วยการสมัครทำงานกิจการก่อสร้างที่มีเพื่อนหรือญาติทำอยู่ก่อนแล้ว หลังจากนั้นก็จะมีการขยายไปทำงานอย่างอื่นต่อไป ส่วนแรงงานผู้หญิงนิยมเริ่มต้นด้วยการทำงานเป็นแม่บ้านโดยการชักชวนของเพื่อนหรือญาติที่ทำงานรับจ้างอยู่ก่อน จึงแนะนำให้เจ้านายให้รับเพื่อนเข้าทำงาน โดยเพื่อนหรือญาติเหล่านั้นมักเป็นคนที่ยังจำกันตั้งแต่อยู่ที่บ้านเกิดในประเทศเมียนมา หรือเป็นเพื่อนที่เพิ่งทำความรู้จักกันเมื่อมาอยู่เชียงใหม่ ที่มักจะให้ความช่วยเหลือกันด้วยมีความรู้สึกว่าเป็นคนที่มาจากประเทศเมียนมาเหมือนกัน ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ไม่มีปัญหาในการให้การช่วยเหลือหรือแนะนำในการทำงานรับจ้างในเชียงใหม่ เมื่อได้พบปะสังสรรค์ร่วมงานประเพณีทางพุทธศาสนาภายในวัด จึงมีโอกาสดูแลทำความรู้จักกัน กลายเป็นเพื่อนกันแล้วก็อยากจะให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

จากข้อมูลสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างรายที่ 1 เป็นหญิงชาวกะเหรี่ยงเดินทางมาจากเมืองผาปูน รัฐกะเหรี่ยงเข้ามาทำงานในเชียงใหม่ เมื่อราวปี ค.ศ. 2000 (พ.ศ. 2543) เดินทางเข้ามาพร้อมเพื่อนที่ทำงานอยู่ในเชียงใหม่

โดยเริ่มต้นทำงานเป็นแม่บ้านที่หมู่บ้านจัดสรรแห่งหนึ่งใน อำเภอหางดง โดยมีนายจ้างคนไทยช่วยดำเนินการให้ได้ เอกสารอนุญาตให้ทำงานได้ตามกฎหมาย เมื่อคุ้นเคยกับการทำงานมากขึ้น ก็ได้ย้ายไปทำงานแถวตลาดรวมโชค และได้เริ่มเรียนการตัดเย็บเสื้อผ้าแล้วจึงรับจ้างตัดเย็บเสื้อผ้าสไตล์เมียนมาและรูปแบบสากลทั่วไปตามที่ลูกค้าต้องการ โดยตัดเสื้อผ้าขายให้กับกลุ่มแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาเป็นหลัก (ตัวอย่างรายชื่อรายที่ 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 มีนาคม 2022 (พ.ศ. 2565))

ตัวอย่างรายชื่อรายที่ 2 เป็นชายชาวไทใหญ่ เดินทางมาจากเมืองปางโหลง รัฐฉาน เดินทางเข้ามาจังหวัดเชียงใหม่พร้อมกับพ่อแม่ เมื่อปี ค.ศ. 2012 (พ.ศ.2555) โดยจ่ายเงินให้นายหน้าคนละ 5,000 บาท นายหน้าเป็นธุระจัดการเรื่องการลักลอบเดินทางข้ามพรมแดน โดยนั่งรถจากท่าขี้เหล็กผ่านเข้ามาในเขตประเทศไทย แล้วก็เดินเท้าเข้ามาพักที่สวนส้มที่อำเภอฝาง หลังจากนั้นก็เดินทางเข้ามาอยู่กับญาติที่หางดง ด้วยการช่วยเหลือของญาติจึงได้เริ่มทำงานรับจ้างในกิจการก่อสร้างเพราะไม่มีเอกสารที่สามารถทำงานได้ตามกฎหมาย หลังจากอยู่ในเชียงใหม่ได้ระยะหนึ่ง ด้วยนโยบายของรัฐบาลที่อนุญาตให้แรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย และนายจ้างที่จ้างแรงงานที่ลักลอบเข้าเมือง ยื่นขอใบอนุญาตทำงานโดยถูกต้องตามกฎหมายได้ จึงได้สมัครเข้าทำงานถูกต้องตามกฎหมายไทยในบริษัททำความสะอาดในปัจจุบัน (ตัวอย่างรายชื่อรายที่ 2, การสื่อสารส่วนบุคคล, 11 พฤษภาคม 2022 (พ.ศ. 2565))

ตัวอย่างรายชื่อรายที่ 3 เป็นหญิงชาวกะฉิ่น เดินทางมาจากเมืองวายมอ รัฐกะฉิ่น เดินทางเข้ามาจังหวัดเชียงใหม่เมื่อ ค.ศ.2009 (พ.ศ.2552) โดยเดินทางมาพร้อมกับสามี ซึ่งครอบครัวของสามีทำงานรับจ้างอยู่ที่เชียงใหม่ เมื่อเข้ามาแล้วก็เริ่มต้นทำงานเป็นแม่บ้านที่โรงแรมในช่วงกลางวัน หลังจากเลิกงานที่โรงแรมก็ไปทำงานขายของที่ไนท์บาซาร์ต่อเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น (ตัวอย่างรายชื่อรายที่ 3, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 กุมภาพันธ์ 2022 (พ.ศ.2565))

การประกอบอาชีพของกลุ่มแรงงานไร้ฝีมือ จากตัวอย่างรายชื่อรายที่ 1 รายที่ 2 และรายชื่อรายที่ 3 เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการเข้ามาทำงานโดยผิดกฎหมายในช่วงแรกของการรับจ้างทำงาน นโยบายที่ผ่อนปรนของรัฐบาลไทยที่อนุญาตให้แรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย สามารถยื่นคำขอจดทะเบียนเพื่อขอใบอนุญาตทำงานโดยถูกต้องตามกฎหมายได้ นับเป็นการกระตุ้นให้แรงงานต่างด้าวจากประเทศเมียนมาเดินทางเข้ามาทำงานเพิ่มมากขึ้น แต่ข้อมูลที่ปรากฏในการลงทะเบียนของหน่วยงาน อาจจะไม่ครอบคลุมการทำงานที่แท้จริงของแรงงานเมียนมา เนื่องจากในการลงทะเบียนขอใบอนุญาตทำงานตามกฎหมายนั้นสามารถใส่ข้อมูลได้เพียงอาชีพเดียว ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว แรงงานต่างด้าวมักจะทำงานเสริมหลายอาชีพเพื่อให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้เพียงพอต่อการใช้จ่ายในการดำรงชีวิตในเชียงใหม่และส่งกลับไปให้ครอบครัวที่ประเทศเมียนมา

อย่างไรก็ตาม แรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาในจังหวัดเชียงใหม่ไม่ได้เป็นเพียงกลุ่มที่ทำงานไร้ฝีมือเท่านั้น แต่ยังมีกลุ่มแรงงานชาวเมียนมาที่เป็นแรงงานที่มีทักษะ ความรู้ ทำงานในด้านการศึกษา หรือใน

หน่วยงานรัฐ และยังมีแรงงานที่เป็นกลุ่มผู้ประกอบการทางธุรกิจ เห็นได้จากกลุ่มตัวอย่างรายที่ 4 รายที่ 5 และรายที่ 6 ซึ่งเป็นกลุ่มที่เข้าเมืองถูกต้องตามกฎหมายและใช้ทักษะความรู้ในการทำงาน

ตัวอย่างรายที่ 4 เป็นหญิงสาวมาจากรัฐกะยา เดินทางเข้ามาในเชียงใหม่เมื่อ ค.ศ. 1993 (พ.ศ.2536) เป็นตัวอย่างของแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาที่เข้ามาประกอบอาชีพในฐานะผู้ประกอบการหรือนักธุรกิจ เนื่องจากได้เข้ามาเริ่มต้นการทำงานในเชียงใหม่ด้วยการเปิดร้านอาหารเมียนมา ย่านถนนนิมมานเหมินท์ และยังนำเอาสินค้าจากประเทศเมียนมาวางขายในร้าน เช่น เสื้อผ้าและงานศิลปะ ซึ่งเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมพม่า นอกจากการทำงานแล้วยังมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือแรงงานชาวเมียนมาที่ต้องการความช่วยเหลืออยู่บ่อยครั้ง โดยเฉพาะการติดต่อกับหน่วยราชการไทย เนื่องจากแรงงานชาวเมียนมาส่วนใหญ่ไม่เชี่ยวชาญในการสื่อสารด้วยภาษาไทย (ตัวอย่างรายที่ 4, การสื่อสารส่วนบุคคล, 14 พฤษภาคม 2022 (พ.ศ.2565))

ตัวอย่างรายที่ 5 เป็นชายชาวไทใหญ่ มาจากเมืองเชียงตุง รัฐฉาน จากการต่อสู้ทางการเมืองและความวุ่นวายทางการเมืองที่เกิดขึ้นในประเทศเมียนมา ผลักดันให้เดินทางเข้ามาเชียงใหม่ ในปี ค.ศ. 1982 (พ.ศ.2525) โดยเดินเท้าเข้ามาตามเส้นทางธรรมชาติ ได้พักอาศัยอยู่ที่อำเภอฝางสักระยะหนึ่ง หลังจากนั้นได้ไปทำงานที่กรุงเทพมหานคร ด้วยการทำงานรับจ้างทั่วไปและทำกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาวัฒนธรรมไทใหญ่ เมื่อปี ค.ศ. 2003 (พ.ศ.2546) ได้ย้ายกลับมาทำงานที่เชียงใหม่ ในส่วนของสำนักข่าวฉาน(ไทใหญ่) ทำหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นในประเทศเมียนมา ด้วยภาษาไทใหญ่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาพม่า และยังทำงานร่วมกับชุมชนแรงงานไทใหญ่ในการส่งเสริมวัฒนธรรมไทใหญ่ในเชียงใหม่ไปพร้อมกันด้วย (ตัวอย่างรายที่ 5, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 มีนาคม 2022 (พ.ศ. 2565))

ตัวอย่างรายที่ 6 เป็นหญิงชาวพม่า เดินทางมาจากเมืองย่างกุ้ง มาทำงานสอนภาษาพม่าในจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อปี ค.ศ. 2006 (พ.ศ. 2549) นับเป็นกลุ่มแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาที่ใช้ทักษะและความรู้ในด้านการศึกษา ในหน่วยงานของรัฐ เดินทางเข้ามาทำงานโดยได้รับอนุญาตถูกต้องตามกฎหมาย นอกจากจะทำงานสอนภาษาพม่าเป็นหลักแล้ว ก็ยังเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมพม่าให้นักศึกษา (ตัวอย่างรายที่ 6, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 พฤษภาคม 2022 (พ.ศ. 2565))

จากการวิจัยพบว่า กลุ่มแรงงานที่ใช้ทักษะความรู้ และเป็นผู้ประกอบการ นักธุรกิจ อย่างเช่น ตัวอย่างรายที่ 4 และรายที่ 5 มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาในการส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งชาติเมียนมาและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทใหญ่ และเป็นตัวกลางในการให้ความช่วยเหลือกลุ่มแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาที่มีปัญหาขณะทำงานอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นเสมือนกลุ่มแกนนำของชุมชนแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาในปัจจุบัน

แรงงานต่างด้าวกับการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมบนพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ของวัด

พื้นที่การแสดงออกทางวัฒนธรรมของแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา สามารถพบเห็นได้ภายในวัดหลายแห่งในท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ มักจะเป็นวัดที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาเกี่ยวข้องกับชาวพม่าที่เคยอาศัยอยู่ในเชียงใหม่มาก่อน โดยเฉพาะวัดที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาเกี่ยวข้องกับชุมชนพม่าหรือได้รับการอุปถัมภ์โดยกลุ่มคหบดีพ่อค้าไม้ชาวพม่าในอดีต ส่งผลให้พื้นที่วัดเหล่านั้นมีความสำคัญต่อการนำมาอธิบายภาพของการรักษาวัฒนธรรมพม่าของแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาในยุคปัจจุบัน วัดที่เป็นกรณีศึกษาจึงช่วยสะท้อนให้เห็นภาพของการมีอยู่ของชุมชนชาวพม่าและศูนย์กลางวัฒนธรรมของแรงงานต่างด้าวจากประเทศเมียนมา ได้แก่ วัดป่าเป้า วัดกุเต้า วัดหนองคำ และวัดทรายมูลพม่า ซึ่งตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ล้วนเป็นภาพแทน (Representation) ของการสร้างพื้นที่อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมพม่าของแรงงานต่างด้าวจากประเทศเมียนมาที่เข้ามาทำงานและอาศัยอยู่ในเชียงใหม่หลากหลายชาติพันธุ์ วัดทั้งสี่แห่งนี้ จึงได้รับความนิยมนจากกลุ่มแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา ให้เป็นพื้นที่ศูนย์กลาง “ชุมชนจินตกรรม” ของกลุ่มชาติพันธุ์และพลเมืองของประเทศเมียนมา ในการเลือกพื้นที่แสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ หรือแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแห่งชาติของประเทศเมียนมา มีปัจจัยสำคัญสองประการ กล่าวคือ

ประการแรก ประวัติศาสตร์ความเป็นมาและร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏให้เห็นภายในวัด ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของวัดที่เกี่ยวข้องกับชาวพม่าในอดีตทำให้พื้นที่วัดกลายเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมของกลุ่มแรงงานต่างด้าวจากประเทศเมียนมาในปัจจุบัน วัดที่ได้รับการอุปถัมภ์และบูรณปฏิสังขรณ์โดยกลุ่มพ่อค้าไม้ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ทำให้วัดเหล่านี้ในปัจจุบันยังคงมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมแบบพม่า ที่ทำให้พื้นที่ภายในวัดมีบรรยากาศแบบพม่าหรือ ไทใหญ่ เช่น กรณีวัดป่าเป้าและวัดกุเต้า เป็นศูนย์กลางการแสดงออกทางวัฒนธรรมของกลุ่มแรงงานชาวไทใหญ่ในเชียงใหม่ จะเห็นได้ว่า วัดป่าเป้าได้รับการอุปถัมภ์โดยกลุ่มพ่อค้าชาวไทใหญ่และชุมชนชาวไทใหญ่ที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่บริเวณรอบวัด เป็นวัดที่มีเจดีย์แบบพม่า กุฏิ อุโบสถ และวิหารเป็นศิลปะแบบพม่าและไทใหญ่ ยังเป็นวัดที่รักษาพิธีกรรมและวัฒนธรรมไทใหญ่ร่วมกับพิธีกรรมตามแบบท้องถิ่นล้านนา โดยเจ้าอาวาสและคณะสงฆ์ที่พำนักอยู่ในวัดแห่งนี้มีเชื้อสายไทใหญ่ เช่นเดียวกับวัดหนองคำ ที่มีกลุ่มพ่อค้าไม้ชาวปะโอจากดินแดนพม่าของอังกฤษ เป็นผู้อุปถัมภ์วัดมาตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 แม้ลักษณะสถาปัตยกรรมศิลปกรรมภายในวัดจะเป็นแบบพม่า แต่เมื่อสืบค้นจากประวัติเจ้าอาวาสและพระสงฆ์สามเณรลูกวัดแล้ว พบว่าล้วนเป็นผู้ที่มีเชื้อสายปะโอ จึงทำให้มีการสืบทอดพิธีกรรมและประเพณีวัฒนธรรมปะโอมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนวัดทรายมูลพม่า เป็นวัดที่ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มชาติพันธุ์พม่ามาตั้งแต่การสร้างวัด และได้รับการยอมรับว่าเป็นพื้นที่แสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแห่งชาติ จากประวัติของวัดที่อ้างว่าเป็นวัดของชาวเมียนมายาวนานตั้งแต่การเริ่มสร้างวัดในอดีตสืบมาจนกระทั่งปัจจุบัน ประกอบกับลักษณะ

สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมเดิมที่ปรากฏภายในวัดเป็นแบบพม่า รวมถึงมีเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ชาวพม่าจำวัดเพื่อประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนาตามแบบพม่ามาโดยตลอด สืบมาจนถึงปัจจุบัน

ประการที่สอง วัดเป็นพื้นที่ศูนย์กลางการแสดงออกทางวัฒนธรรมของแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา และพื้นที่แสดงออกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์จากประเทศเมียนมาที่เข้ามาทำงานในเชียงใหม่ เช่น พม่า ไทใหญ่ และปะโอ มักเลือกวัดเป็นพื้นที่แสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง โดยกิจกรรมส่วนใหญ่ก็เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาและการทำบุญ สถานที่จัดเทศกาลประจำปีของกลุ่มแรงงานชาวไทใหญ่ เช่น งานปีใหม่ งานบวชลูกแก้ว (ปอยสาংลอง) งานวันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้น ศูนย์กลางวัฒนธรรมชาวไทใหญ่อยู่ที่วัดป่าเป้าซึ่งเป็นที่ตั้งของชมรมของการศึกษาวัฒนธรรมไทยใหญ่ ตั้งขึ้นเมื่อ ปี ค.ศ. 1998 (พ.ศ.2541) เพื่อเป็นศูนย์ส่งเสริมภาษาและรักษาศิลปะวัฒนธรรมไทใหญ่ เป็นสิ่งหนึ่งที่ดึงดูดให้ชุมชนแรงงานต่างด้าวชาวไทใหญ่ที่ขยายขึ้นและต่างนิยมเข้ามาร่วมงานเทศกาลประจำปีเพื่อพบปะสังสรรค์เพิ่มจำนวนขึ้นทุกปี สอดคล้องกับจำนวนแรงงานต่างด้าวจากประเทศเมียนมาที่เข้ามาทำงานในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องด้วยเช่นกัน ทำให้พื้นที่วัดป่าเป้าไม่เหมาะสมในการจัดงานใหญ่ประจำปีเพราะมีพื้นที่คับแคบ คณะแกนนำจึงได้ขยายไปจัดงานเทศกาลประจำปียังวัดกุ้เต้าแทน (ตัวอย่างรายชื่อ 5, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 เมษายน 2022 (พ.ศ. 2565)) ส่วนวัดทรายมูลพม่า เป็นวัดที่เป็นพื้นที่แสดงออกของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแห่งชาติของชาวเมียนมา เป็นพื้นที่ศูนย์กลางทางสังคมในการพบปะและแสดงออกทางวัฒนธรรมของผู้คนจากประเทศเมียนมา ไม่ได้จำกัดเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์พม่าเท่านั้น แต่รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่มาจากประเทศเมียนมาหรือแรงงานต่างด้าวสัญชาติเมียนมา ตามประวัติวัดสร้างโดยกลุ่มชาวพม่าตั้งแต่ต้น และศาสนสถานที่สร้างภายในวัดประกอบด้วย เจดีย์ และวิหาร ล้วนสร้างตามแบบศิลปะพม่า และปัจจุบันยังได้สร้างศูนย์เรียนรู้ให้กับลูกหลานแรงงานต่างด้าวจากประเทศเมียนมา โดยสอนภาษาพม่าและวัฒนธรรมพม่า (เมียนมา) ให้กับลูกหลานแรงงานชาวเมียนมาที่เกิดและพักอาศัยอยู่ในเชียงใหม่ จึงเป็นวัดหลักที่ได้รับการสนับสนุนจากแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา และเป็นเพียงวัดเดียวที่มีพระภิกษุสงฆ์จากประเทศเมียนมาเดินทางมาจำวัดและประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา

วัดกับศูนย์กลางวัฒนธรรมของแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา

ศูนย์กลางทางวัฒนธรรมของแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมามักเกิดขึ้นในพื้นที่วัดพม่าและวัดแบบพม่า โดยวัดพม่าคือวัดที่มีพระสงฆ์ชาวเมียนมาและพิธีกรรมตามธรรมเนียมของชาวเมียนมา และวัดแบบพม่า คือวัดที่มีพระสงฆ์ชาวไทยเชื้อสายกลุ่มชาติพันธุ์จากประเทศเมียนมาและยังมีพิธีกรรมตามธรรมเนียมกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนั้นวัดพม่าหรือวัดแบบพม่าที่ยังคงปรากฏอยู่ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้รับการยอมรับในฐานะศูนย์กลางการแสดงออกทางวัฒนธรรมของชาวเมียนมาในจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย วัดหนองคำ วัดป่าเป้าและวัดกุ้เต้า เป็นพื้นที่แสดงออกทางวัฒนธรรม และวัดทรายมูลพม่า ปานแพร เซวาร์ประยูร (2007/ พ.ศ.2550) ชี้ให้เห็นว่าการที่ผู้อพยพชาวไทใหญ่นิยมพบปะกันในวัด เพราะวัดเป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมตามแนวทางของพุทธศาสนิกชน

และวัดเป็นสถานที่ปลอดภัย ไม่มีการตรวจค้นจากเจ้าหน้าที่ไทย จึงรู้สึกอุ่นใจในการพบปะผู้คนที่สามารถสร้างเครือข่ายทางสังคมได้ และยังเป็นพื้นที่ทำให้พระสงฆ์ชาวไทย ได้เรียนรู้เกี่ยวกับสังคมไทย ภาษาไทยและวัฒนธรรมไทยจากพุทธศาสนิกชนชาวไทย

วัดพม่าและวัดแบบพม่าจึงกลายเป็นพื้นที่แสดงออกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์และเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมแห่งชาติ กรณีวัดป่าเป้าและวัดกุเต้าในการเป็นพื้นที่แสดงออกของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่เป็นหลัก ขณะที่วัดหนองคำเป็นพื้นที่แสดงออกของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ปะโอ แต่วัดทรายมูลพม่าเป็นพื้นที่แสดงออกของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแห่งชาติของประเทศเมียนมา และเป็นศูนย์รวมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายซึ่งมาจากประเทศเมียนมา วัดทั้งสองแห่งจึงเป็นพื้นที่ทางสังคมให้กับกลุ่มแรงงานต่างด้าวให้มีโอกาสสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมและเครือข่ายทางสังคม ซึ่งต่างมารวมพิธีกรรมทางพุทธศาสนา งานประเพณีและเทศกาลประจำปีตามอย่างบ้านเกิดในประเทศเมียนมาที่จัดขึ้นภายในวัดเหล่านี้ ไม่เพียงแต่ทำให้เกิด “ชุมชนจินตกรรม” ที่เป็นการรวมกลุ่มกันทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่ให้แรงงานต่างด้าวเหล่านี้มาพบปะสังสรรค์และทำความรู้จักกัน พร้อมทั้งร่วมกันทำบุญทางศาสนาด้วยการบริจาคเงินเพื่อสร้างและบูรณะศาสนสถานภายในวัด และท้ายที่สุดคือการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมพม่าในชุมชนท้องถิ่นของสังคมไทย

วัดทรายมูลพม่า: พื้นที่ทางวัฒนธรรมของชาวเมียนมา

จากการสำรวจวัดในเชียงใหม่เมื่อปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เชื่อว่า วัดทรายมูลพม่าเป็นหนึ่งในนิยาม่าน(พม่า) มีเจ้าอาวาสและคณะสงฆ์เป็นชาวพม่าสืบเนื่องมาโดยตลอด หลักฐานการสำรวจวัดในเชียงใหม่เมื่อ ค.ศ. 1897 (พ.ศ. 2440) กล่าวถึงวัดนิยาม่าน ที่ตั้งอยู่ใกล้แจ่งกะต้ำ (สมหมาย เปรมจิต และ ปวงคำ ด้อยเขียว, 2518, น. 41) จึงมีความเป็นไปได้ว่าวัดม่านในเอกสารดังกล่าวน่าจะหมายถึงวัดทรายมูลพม่าในปัจจุบัน เนื่องจากที่ตั้งของวัดทรายมูลพม่าซึ่งตั้งอยู่ภายในกำแพงเมืองเชียงใหม่ ใกล้กับแจ่งกะต้ำ และประวัติความเป็นมาของวัดทรายมูลพม่าที่เป็นนิยาม่านมาโดยตลอด และจากการศึกษาของสิทธิพร เนตรนิยม (2016/ พ.ศ. 2559) ได้พบหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าคณะศรัทธาชาวพม่ามีบทบาทในการอุปถัมภ์วัดทรายมูลพม่ามาตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยในปี ค.ศ. 1910 (พ.ศ. 2453) ปรากฏรายชื่อคณะศรัทธาหลักที่เป็นทั้งชาวพม่าและชาวไทยใหญ่ กลุ่มผู้อุปถัมภ์หลักของวัดไม่ใช่เพียงคบคิดพ่อค้าไม้เท่านั้น แต่ยังเป็นกลุ่มชาวพม่าและไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่

วัดทรายมูลพม่าเป็นเพียงวัดเดียวในภาคเหนือที่ยังคงเป็นที่มียอดสงฆ์ชาวเมียนมาจากประเทศเมียนมาเดินทางมาจำวัดและดำเนินพิธีกรรมตามแบบวัฒนธรรมพม่า (เมียนมา)จนถึงปัจจุบัน และลักษณะอาคารศาสนสถานที่ปรากฏในวัดทรายมูลพม่าเป็นไปตามรูปแบบศิลปกรรมพม่าที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในประเทศเมียนมา เนื่องจากคณะศรัทธาหลักของวัดนี้กลายเป็นกลุ่มแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา ทำให้วัดเป็นศูนย์กลางในการแสดงออกทางวัฒนธรรมแห่งชาติของชาวเมียนมา เช่น ประเพณีสงกรานต์ งานเข้าพรรษา งานทอดกฐิน และ

งานกวนข้าวทิพย์ เป็นต้น ซึ่งแตกต่างไปจากวัดป่าเป้า วัดกุฎีเต้าที่เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ หรือ วัดหนองคำที่เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปะโอ ที่จะเน้นจัดกิจกรรมที่สะท้อนวัฒนธรรมตามกลุ่มชาติพันธุ์และผู้เข้าร่วมงานก็นิยมแต่งกายที่เป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เช่น ประเพณีขึ้นปีใหม่ไทใหญ่ ประเพณีปอยส่างลอง และงานทอดกฐิน เป็นต้น

ความแตกต่างทางชาติพันธุ์และศาสนาไม่เป็นข้อจำกัดในการร่วมกิจกรรมของวัดทรายมูลพม่า ชาวกะเหรี่ยงนับถือศาสนาคริสต์ ทุกวันอาทิตย์ไปโบสถ์ตามวิถีของคริสเตียน แต่เมื่อมีเวลาว่างตรงกับช่วงที่วัดทรายมูลพม่ามีงาน ก็มักจะมาช่วยงานโดยไม่คิดแบ่งแยกศาสนา การมาที่วัดทรายมูลพม่าทำให้ได้เจอเพื่อนที่หลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ มีทั้งที่เป็น กะเหรี่ยง ไทใหญ่ พม่า ปะโอ กะฉิ่น และมอญ (ตัวอย่างรายชื่อ 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 มีนาคม 2022 (พ.ศ. 2565)) เช่นเดียวกับ หญิงสาวชาวกะฉิ่นซึ่งนับถือศาสนาคริสต์ มาช่วยทำความสะอาดและทำกับข้าว เมื่อวัดมีงานทำบุญ ตอนแรกตามสามีที่นับถือศาสนาพุทธมาร่วมงานบุญที่จัดขึ้นในวัดทรายมูลพม่า ทำให้ได้เจอเพื่อนหลายคน ไม่ว่าจะเป็นกะยา มอญ พม่า หรือไทใหญ่ เมื่อพูดคุยกันถูกคอก็รู้สึกสบายใจและอบอุ่นใจ หลังจากนั้นก็มาร่วมกิจกรรมเองบ่อยครั้ง เพราะบรรยากาศของวัดและผู้คนที่นี่ทำให้รู้สึกเหมือนได้กลับบ้านที่ประเทศเมียนมา ซึ่งมีความรู้สึกที่แตกต่างในบรรยากาศการร่วมกิจกรรมที่โบสถ์ของชาวคริสเตียน ซึ่งหลังจากเสร็จพิธีกรรมในโบสถ์ทางศาสนาคริสต์ต่างก็แยกย้ายกันกลับบ้าน แต่ที่วัดทรายมูลพม่ามีแรงงานต่างด้าวมาร่วมกิจกรรมค่อนข้างมาก เมื่อพิธีกรรมทางพุทธศาสนาแล้วเสร็จก็มักจะกินข้าวร่วมกัน พูดคุยสร้างความสนิทสนมระหว่างกัน ทำให้หลายคนกลายเป็นเพื่อนกันที่ช่วยเหลือกัน (ตัวอย่างรายชื่อ 3, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 กุมภาพันธ์ 2022 (พ.ศ. 2565))

กลุ่มผู้นำแรงงานชาวเมียนมามีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำการสร้างพื้นที่วัดทรายมูลพม่าให้มีบรรยากาศเหมือนกับอยู่ประเทศเมียนมา ผ่านการแสดงทางประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเทศกาลประจำปีที่สำคัญของชาวเมียนมา นอกจากการทำบุญในวันพระแล้ว แรงงานต่างด้าวจากประเทศเมียนมามักจะมารวมตัวกันที่วัด เพื่อจัดงาน วันทอดกฐิน วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา โดยจะมีจำนวนคนที่เข้าร่วมในเทศกาลเหล่านี้จำนวนมาก ต่างร่วมกันบริจาคเงินเพื่อทำอาหารประจำชาติที่วัด เช่น มั่งฮีนกา แจ็ตสันฮีนกา เป็นต้น ซึ่งผู้ที่มาร่วมทำบุญในวัดจะได้รับประทานอาหารเหล่านี้ร่วมกันโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด

นอกจากนี้ วัดทรายมูลพม่า นับเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญแห่งหนึ่งของนักศึกษาชาวไทยในเชียงใหม่ นักศึกษาไทยเรียนรู้วัฒนธรรมและภาษาพม่าจากวัดทรายมูลพม่า สาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมพม่า มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้นำนักศึกษาไทยที่เรียนภาษาพม่าไปเรียนรู้วัฒนธรรมพม่า ผ่านกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในวัดทรายมูลพม่า ด้วยการทำอาหารพม่าที่เรียกว่า มั่งฮีนกา พร้อมทั้งถวายเพลแด่พระสงฆ์ตามวิถีแบบพม่า รวมทั้งร่วมกิจกรรมประเพณีพม่าที่จัดขึ้นในเชียงใหม่ เช่น งานวันเข้าพรรษา งานบวชสามเณร และ งานกฐิน เป็นต้น

ซึ่งเป็นประโยชน์ให้นักศึกษาชาวไทยได้เรียนรู้วัฒนธรรมพม่าผ่านพื้นที่วัดพม่าและชุมชนชาวเมียนมาในเชียงใหม่ตลอดเกือบ 20 ปีที่ผ่านมา

วัดป่าเป้าและวัดกุเต้า: พื้นที่ทางวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่

ตามประวัติวัดได้กล่าวถึงผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการอุปถัมภ์การสร้างศาสนสถานภายในวัดป่าเป้าคือ หม่อมบัวไหล ผู้เป็นพระสนมเชื้อสายไทใหญ่ของเจ้าอินทวิชยานนท์ (เจ้าหลวงเชียงใหม่องค์ที่ 7, ครองเมือง ค.ศ.1873-1897/ พ.ศ.2416-2440) ร่วมกับคณะศรัทธาชาวไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง ให้การสนับสนุนสร้างอาคาร และเจดีย์ที่เป็นศิลปกรรมแบบพม่าและไทใหญ่ ในปี ค.ศ. 1889 (พ.ศ. 2432) พระเจ้าอินทวิชยานนท์ได้เป็นองค์ประธานสร้างพระเจดีย์และวิหารไม้ ศิลปะสถาปัตยกรรมแบบไทใหญ่ จากหลักฐานที่ปรากฏภายในวัดพบว่าคหบดีพ่อค้าไม้ชาวไทใหญ่ หม่องจิ้นและหม่อมบัวไหล (สมรสใหม่กับหม่องจิ้นหลังจากเจ้าอินทวิชยานนท์ถึงแก่พิราลัย) เป็นประธานร่วมกับศรัทธาชาวบ้านวัดป่าเป้าบูรณะวิหารไม้และอุโบสถ และในปี ค.ศ. 1925 (พ.ศ. 2468) คหบดีชาวไทใหญ่แห่งบ้านช้างเผือกชื่อปู่จ้องคำยี่และคณะศรัทธา ได้ว่าจ้างให้หม่องโพหาน เป็นผู้สร้างอุโบสถ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน สร้างตามลักษณะสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานศิลปกรรมพม่าและตะวันตก ผังทำปูนปั้นเป็นซุ้มโค้งแบบตะวันตก ส่วนหลังคาเป็นทรงปราสาทซ้อนชั้นตามลักษณะศิลปะพม่า

วัดป่าเป้าได้เริ่มจัดงานปอยสาংลองในเชียงใหม่ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1994 (พ.ศ. 2537) เป็นกิจกรรมที่ชาวไทใหญ่ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก การให้บุตรชายอายุ 10-12 ปี มาบวชเป็นสาংลองเพื่อทดแทนบุญคุณพ่อแม่ตามคตินิยมของชาวไทใหญ่ ยังเป็นการสร้างจิตสำนึกให้ทายาทชาวไทใหญ่ที่เกิดในประเทศไทยรักษาประเพณีนิยมที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่ด้วย บิดามารดาชาวไทใหญ่ที่มีทุนทรัพย์จึงนิยมสนับสนุนให้ลูกหลานที่ปิดภาคเรียนได้เข้ามาบวชเพื่อที่จะเรียนรู้ธรรมตามวิถีพุทธและวัฒนธรรมไทใหญ่ โดยนิยมจัดงาน 3-5 วัน นอกจากนี้วัดป่าเปายังนิยมจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนาในวันเข้าพรรษา วันออกพรรษา และงานถวายกฐิน ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักที่จัดขึ้นภายในวัดป่าเป้า (ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเป้า, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 มิถุนายน 2022 (ค.ศ. 2565))

วัดกุเต้า มีประวัติความเป็นมาว่าเคยเป็นวัดสังกัดนิกายเงี้ยว(ไทใหญ่) จากการสำรวจวัดและคณะสงฆ์ในเชียงใหม่ ค.ศ. 1897 (พ.ศ.2440) พบว่าวัดกุเต้า สังกัดนิกายเงี้ยว(ไทใหญ่) ที่มีคณะสงฆ์และสามเณรชาวไทใหญ่จำพรรษา เชื่อว่าหลังจากนั้น วัดกุเต้าคงจะปกครองโดยพระสงฆ์ท้องถิ่นมาโดยตลอด ในปัจจุบันวัดกุเต้าเป็นพื้นที่การจัดงานปอยสาংลองอย่างยิ่งใหญ่แทนที่วัดป่าเป้า เนื่องจากมีคณะศรัทธาที่เป็นกลุ่มแรงงานชาวไทใหญ่จำนวนมาก เจ้าอาวาสก็ให้การสนับสนุนประเพณีวัฒนธรรมไทใหญ่เป็นอย่างดี อีกทั้งพื้นที่ภายในวัดกุเต้าที่กว้างขวางสามารถจัดงานเทศกาลประเพณีที่มีคนมารวมกลุ่มได้จำนวนมาก จึงกลายเป็นพื้นที่การจัดงานปอยสาংลองที่ยิ่งใหญ่และคึกคักไปด้วยผู้คนที่มีมาร่วมงาน นอกจากจะมีซุ้มงานบวชสามเณรของครอบครัวและเครือญาติแล้วในช่วงเวลาที่จัดงานปอยสาংลองยังเต็มไปด้วยร้านอาหารไทใหญ่ และร้านค้าที่เป็นสินค้าเครื่องแต่งกายของชาวไทใหญ่

พื้นที่ทางวัฒนธรรมไทใหญ่ที่จัดขึ้นภายในวัดป่าเป้าแตกต่างไปจากวัดกุ้เต้า เนื่องจากเป็นวัดที่มีชุมชนชาวไทใหญ่อาศัยอยู่โดยรอบ ซึ่งเป็นทั้งชาวไทใหญ่ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเชียงใหม่ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 และกลุ่มแรงงานชาวไทใหญ่ในยุคปัจจุบัน คณะศรัทธาที่อุปถัมภ์และสนับสนุนวัดป่าเปามีทั้งชาวไทยที่มีบรรพบุรุษเป็นชาวไทใหญ่ ซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนโดยรอบวัดมายาวนาน และกลุ่มแรงงานชาวไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในเชียงใหม่ ในวันพระสำคัญทางพุทธศาสนา ก็จะมีการแบ่งปันพื้นที่ทางพุทธศาสนาร่วมกัน อย่างเช่นในวันเข้าพรรษา พุทธศาสนิกชนชาวไทยและชาวไทใหญ่ต่างมาทำบุญตักบาตรพร้อมกันในช่วงเช้า พระสงฆ์ก็จะให้พรเป็นภาษาไทย (คำเมือง) แก่พุทธศาสนิกชนชาวไทย ในขณะที่หากผู้มาทำบุญเป็นชาวไทใหญ่ พระสงฆ์ก็ต้องทำพิธีและให้พรเป็นภาษาไทใหญ่ (ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเป้า, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 มิถุนายน 2022 (พ.ศ. 2565))

วัดหนองคำ: พื้นที่ทางวัฒนธรรมของชาวปะโอ

ตามประวัติวัด กล่าวถึงกลุ่มพ่อค้าไม้ชาวพม่าเป็นผู้อุปถัมภ์หลักในการบูรณะวัดหนองคำหลายครั้ง ในปี ค.ศ. 1909 (พ.ศ. 2452) คณะศรัทธา นำโดยพ่อค้าไม้จองจารินตะ (นายจรินทร์) ร่วมกับ จองนันตา (นายนันตา) ได้ขายช้าง 7 เชือกเพื่อสร้างกุฏิสงฆ์หนึ่งหลัง เป็นตึกชั้นเดียวจำนวน 9 หลัง อยู่ทางทิศใต้ด้านหน้าของวัด เพื่อให้พระภิกษุสามเณรพักอาศัย กลุ่มลูกหลานชาวพม่ายังคงสืบทอดความเป็นคณะศรัทธาที่ให้การอุปถัมภ์วัดหนองคำ ในปี ค.ศ. 1978 (พ.ศ. 2521) พ่อสล่ามอ อินทาร์ักษ์ พ่อบุญยืน และ พ่อจองนันตา(อู๋) วงศ์อนันต์ มีบทบาทสำคัญในการอุปถัมภ์วัดด้วยการสรรหาพระสงฆ์ชาวพม่าเชื้อสายปะโอเป็นเจ้าอาวาส และสนับสนุนการสร้างพระวิหารและบูรณะศาสนสถานภายในวัด (อนุ เนินหาด, 2012 (พ.ศ. 2555) , น. 195-198)

ประเพณีทางวัฒนธรรมที่มักจะจัดภายในวัดหนองคำ คือ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา การทอดกฐิน งานบวชสามเณรฤดูร้อน และงานวันบรรพบุรุษซึ่งถือว่าเป็นวันปีใหม่ของชาวปะโอหรือวันรำลึกชาติของปะโอ โดยจะมีกลุ่มชาวปะโอที่อาศัยอยู่ในหลายจังหวัด อาทิ เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ชลบุรี และกรุงเทพมหานคร ต่างมาร่วมงานประเพณีที่สำคัญ เช่น วันเข้าพรรษา งานทอดกฐิน และงานวันบรรพบุรุษ เป็นต้น งานประเพณีของชาวปะโอยังเป็นการสร้างเครือข่ายทางสังคมระหว่างชาวปะโอในประเทศไทยกับชาวปะโอในประเทศเมียนมา ผ่านวัดหนองคำและเครือข่ายพระสงฆ์ชาวปะโอในเมืองตองจี รัฐฉาน ประเทศเมียนมา จากเครือข่ายทางสังคมดังกล่าวทำให้ชาวปะโอรับรู้โดยทั่วกันว่าวัดหนองคำเป็นศูนย์รวมของกลุ่มชาติพันธุ์ปะโอ โดยยังมีความเชื่อในวิถีเดิมที่ว่าวัดเป็นที่พึ่งพิงและพักพิงได้ หากมีเรื่องเดือดร้อน ไม่มีข้าวปลาอาหาร หรือ ไม่มีเงินเพียงพอที่จะจ่ายที่พักค้างแรมก็จะไปขอพักค้างคืนที่วัด เพราะมีเจ้าอาวาสและพระสงฆ์สามเณรเป็นชาวปะโอต่างพูดภาษาปะโอในการสื่อสารระหว่างกัน สามารถไปขอความช่วยเหลือจากเจ้าอาวาสหรือขอที่พักพิงชั่วคราวได้ (ตัวอย่างรายที่ 8, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 มิถุนายน 2022 (พ.ศ. 2565))

จะเห็นได้ว่า วัดหนองคำ ยังคงเป็นพื้นที่ศูนย์กลางในการติดต่อสื่อสารทางวัฒนธรรมและเครือข่ายทางสังคมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ปะโอในประเทศไทยและประเทศพม่าสืบเนื่องมาจนปัจจุบัน มีคณะศรัทธาชาวไทยซึ่ง

มีบรรพบุรุษเป็นชาวปะโอเป็นผู้อุปถัมภ์วัดหนองคำในอดีต และชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนโดยรอบวัดก็ยังคงเป็นที่ยังคงให้การอุปถัมภ์จนกระทั่งปัจจุบัน ส่วนคณะศรัทธาชาวปะโอก็มักเป็นกลุ่มแรงงานต่างด้าวจากประเทศเมียนมา ที่ไม่ได้อาศัยอยู่โดยรอบวัด แต่มีศรัทธาเดินทางมาร่วมงานบุญประเพณีของชาวปะโอที่จัดขึ้นภายในวัดหนองคำ จึงทำให้วัดหนองคำเป็นพื้นที่เปิดรับทั้งวัฒนธรรมพุทธแบบล้านนาและแบบปะโอ ทำให้ประเพณีและงานบุญที่จัดขึ้นภายในวัดหนองคำจึงมีลักษณะที่จัดขึ้นโดยคณะศรัทธาท้องถิ่นตามวิถีปฏิบัติของชาวล้านนา และตามประเพณีวัฒนธรรมปะโอที่จัดขึ้นโดยคณะศรัทธาชาวปะโอที่อยู่ในเชียงใหม่

เป็นที่สังเกตว่า ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวเมียนมาที่จัดขึ้นภายในพื้นที่วัดหลายแห่งในจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีการจัดเพียงบางงานที่สำคัญและสะดวกในการจัดการเป็นหลัก โดยอิงอยู่กับวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เนื่องจากมีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมพุทธที่มีวิถีปฏิบัติที่ใกล้เคียงกับวัฒนธรรมไทย และพื้นที่การจัดงานในวัด ทำให้คนไทยในชุมชนไม่ต่อต้านการจัดกิจกรรมที่เป็นประเพณีวัฒนธรรมของชาวเมียนมาที่จัดในพื้นที่วัดของชุมชนแต่อย่างใด และในบางประเพณียังร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาด้วยกัน เช่น วันเข้าพรรษา งานทอดกฐิน เป็นต้น นอกจากนี้ การที่วัดในชุมชนเป็นพื้นที่ของการจัดประเพณีที่มีแรงงานชาวเมียนมาเดินทางเข้ามาร่วมจำนวนมาก ก็ช่วยสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนจากการขายของและเก็บค่าบริการที่จอดรถในช่วงจัดงานเทศกาลเหล่านั้น สำหรับกลุ่มแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาแล้ววัดเป็นพื้นที่ที่สามารถพบปะสังสรรค์และร่วมงานบุญไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างเครือข่ายทางสังคมระหว่างกลุ่มแรงงานชาวต่างด้าวที่มาจากประเทศเมียนมา แต่ยังเป็นการถ่ายทอดประเพณีและวัฒนธรรมให้ลูกหลานชาวเมียนมาที่เกิดในประเทศไทยได้เรียนรู้วัฒนธรรมของพ่อแม่ เพื่อให้ดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีแบบพม่า ไทใหญ่ และปะโอ ส่งต่อประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมให้กับกลุ่มทายาทรุ่นลูกที่ได้รับการเลี้ยงดูและเติบโตในบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทยได้สืบทอดต่อไป

บทบาทของเจ้าอาวาสและคณะสงฆ์

เจ้าอาวาสในฐานะเป็นผู้ปกครองดูแลวัด เป็นผู้ที่มามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสนับสนุนให้วัดในชุมชนท้องถิ่นแบ่งปันพื้นที่ทางวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างคนไทยในท้องถิ่นและแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา เป็นที่สังเกตว่า วัดในเชียงใหม่ที่เปิดโอกาสให้แรงงานต่างด้าวจากประเทศเมียนมาสามารถใช้พื้นที่ในการแสดงออกทางวัฒนธรรมของชาวเมียนมาได้ นั้น มักจะขึ้นอยู่กับการวิสัยทัศน์ของเจ้าอาวาสเป็นหลัก โดยพบว่าวัดหลายแห่งในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ต่างก็ให้การส่งเสริมวัฒนธรรมพม่า ไทใหญ่ หรือ ปะโอ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มแรงงานต่างด้าวจากประเทศเมียนมา

วัดทรายมูลพม่าเป็นวัดที่มีเจ้าอาวาสเป็นกลุ่มชาติพันธุ์พม่ามาโดยตลอด เป็นภาพแทนของวัดพม่า (เมียนมา) ที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลเมียนมาและแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาทุกกลุ่มชาติพันธุ์ นับตั้งแต่ประวัติการก่อตั้งวัดในปี ค.ศ. 1558 (พ.ศ. 2101) เจ้าอาวาสวัดทรายมูลพม่าเป็นชาวพม่ามาโดยตลอด หลังจาก

เจ้าอาวาสพระอธิการอุอาสะกะ มรณภาพลง ใน ค.ศ. 2012 (พ.ศ. 2555) คณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ได้แต่งตั้งพระปลัดพิระพร ปัญญาโร ซึ่งเป็นคนไทยให้เป็นรักษาการตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดทรายมูลพม่า แต่ได้สร้างความไม่พอใจให้กับกลุ่มแรงงานเมียนมาเป็นอย่างมาก จึงได้รวมกลุ่มกันประท้วงเพื่อรักษาพื้นที่วัดพม่าและขอให้มีการแต่งตั้งเจ้าอาวาสเป็นชาวเมียนมา (2012 (พ.ศ. 2555), 10 กรกฎาคม, ไทยรัฐออนไลน์ ; 2012 (พ.ศ.2555), 9 กรกฎาคม, เดลินิวส์) ข้อขัดแย้งดังกล่าว กลายเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องมีตัวแทนรัฐบาลไทยและรัฐบาลเมียนมาร่วมกันเจรจาหาทางออกร่วมกัน เพื่อที่จะให้วัดทรายมูลพม่ายังคงเป็นพื้นที่พุทธศาสนาตามประเพณีปฏิบัติของชาวเมียนมาที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยได้ต่อไป และไม่ขัดต่อพุทธศาสนิกชนชาวไทยที่อาศัยอยู่ในชุมชนท้องถิ่นด้วยเช่นกัน ในที่สุดจึงได้แต่งตั้งพระอาจารย์อุโกทัตถะ(อะฉิน โกทัตถะ) ซึ่งเป็นพระสงฆ์ชาวเมียนมาที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมานาน ให้ทำหน้าที่เป็นเจ้าอาวาสวัดทรายมูลพม่า นับเป็นกำลังสำคัญในการดูแลวัดให้ดำรงวัตรปฏิบัติแบบพม่า และส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีประจำปีของชาวเมียนมาอย่างต่อเนื่อง เช่น วันเข้าพรรษา งานกฐิน งานกวนข้าวทิพย์ เป็นต้น

พระอุโกทัตถะได้เดินทางมายังประเทศไทยครั้งแรกราวคริสต์ทศวรรษ 1980 (ราวต้นพุทธทศวรรษ 2520) เนื่องจากเป็นพระสงฆ์ผู้มีความเชี่ยวชาญทางด้านพระไตรปิฎก จึงได้รับเชิญให้มาสอนพระไตรปิฎกที่วัดศรีประวัติ เขตบางกรวย จังหวัดนนทบุรี โดยทำหน้าที่สอนภาษาบาลีและพระไตรปิฎกและพระอภิธรรม ให้แก่พระภิกษุสามเณรในวัดศรีประวัติและวัดมหาธาตุ ท่านได้เดินทางไปมาระหว่างประเทศเมียนมาและประเทศไทย เพื่อสอนภาษาบาลีและพระไตรปิฎกเป็นเวลายาวนานกว่า 30 ปี จึงทำให้พระอาจารย์อุโกทัตถะสามารถใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้เป็นอย่างดี ค้นคว้ากับวัฒนธรรมไทยและคุ้นชินกับการปฏิสัมพันธ์กับชาวเมียนมาที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นอย่างดี (ตัวอย่างรายชื่อ 9, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 พฤษภาคม 2022 (พ.ศ. 2565)) จึงทำให้ท่านเป็นที่ยอมรับของชุมชนชาวเมียนมาในประเทศไทยและคณะสงฆ์ฝ่ายไทย

การที่วัดทรายมูลพม่ามีเจ้าอาวาสเป็นชาวพม่าดูแลคณะสงฆ์เมียนมาภายในวัด นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดคณะศรัทธาชาวเมียนมาที่อาศัยอยู่ในเชียงใหม่มาร่วมทำบุญและสนับสนุนวัดทรายมูลพม่า คณะศรัทธาส่วนใหญ่เป็นแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ พม่า มอญ กะเหรี่ยง ยะไข่ ปะโอ ปะหล่อง ไทใหญ่ และกะฉิ่น นิยมเดินทางมาทำบุญในช่วงวันพระหรือเทศกาลประจำปีของชาวเมียนมา เช่น วันออกพรรษา ทอดกฐิน และวันวิสาขบูชา เป็นต้น คณะศรัทธาชาวเมียนมาเหล่านี้มีทั้งที่เป็นพุทธศาสนิกชนที่ตั้งใจมาทำบุญ และกลุ่มที่ไม่ใช่พุทธศาสนิกชนก็มาร่วมงานบุญเพื่อพบปะสังสรรค์ ส่วนคณะศรัทธาชาวไทยที่อาศัยอยู่ในชุมชนใกล้เคียงและมีบรรพบุรุษเป็นคนพม่า นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมให้วัดทำหน้าที่เป็นศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรม ภาษา และประเพณีของชาวเมียนมาให้กับลูกหลานแรงงานชาวเมียนมาที่เกิดในประเทศไทย ที่ไม่สามารถ พูด เขียน อ่าน ภาษาพม่าได้ และไม่เคยเดินทางไปประเทศเมียนมา เนื่องจากเติบโตมาในสังคมวัฒนธรรมไทย ใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน และศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนไทย

วัดป่าเป๋ามีเจ้าอาวาสที่เป็นชาวไทใหญ่หรือผู้มีเชื้อสายไทใหญ่มาโดยตลอด เจ้าอาวาสวัดป่าเป๋าคือ ปัจจุบันคือ พระครูอมรวิริคุณ มีเชื้อสายไทใหญ่ บวชเรียนตั้งแต่เด็ก เมื่อดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดป่าเป๋าในปี ค.ศ.1992 (พ.ศ. 2535) ท่านก็เริ่มสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่เป็นศิลปวัฒนธรรมไทใหญ่ การที่ท่านมีเชื้อสายไทใหญ่จึงคุ้นเคยกับวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทใหญ่เป็นอย่างดี ในฐานะเจ้าอาวาสพระครูอมรวิริคุณมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้มีการเผยแพร่ประเพณีวัฒนธรรมไทใหญ่ โดยมีวัดป่าเป๋าเป็นพื้นที่ศูนย์กลางในการแสดงออกทางวัฒนธรรมประเพณีเหล่านั้น นับเป็นการรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ และส่งต่อวัฒนธรรมเดิมให้กับลูกหลานแรงงานชาวไทใหญ่ได้เข้าร่วมสืบทอดประเพณีวัฒนธรรม

พระครูอมรวิริคุณ เป็นเจ้าอาวาสที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้วัดป่าเป๋าเป็นศูนย์กลางการศึกษา แก่บุตรธิดาของแรงงานต่างด้าวชาวไทใหญ่ที่เป็นเด็กไร้สัญชาติได้เข้ารับการศึกษไทย และเรียนรู้วัฒนธรรมไทใหญ่ไปพร้อมกัน ศูนย์การเรียนวัดป่าเป๋าจัดตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 2009 (พ.ศ. 2552) โดยใช้หลักสูตรการเรียนการสอนตามที่กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) กำหนด นอกเหนือจากนี้ เด็กจะได้เรียนเป็นหลักสูตร 3 ภาษาควบคู่กัน ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาไทใหญ่ และภาษาอังกฤษ โดยการเรียนการสอนใช้ภาษาไทยเป็นหลัก เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ ความเป็นชาติไทย วิถีชีวิต และวัฒนธรรมไทย เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ขณะเดียวกันก็มีการสนับสนุน การเรียนการสอนเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ โดยมีการจัดหลักสูตรท้องถิ่น (ไทใหญ่) ต้องเรียนรู้มากถึง 80 ชั่วโมง เช่น หลักสูตรความเชื่อ ภูมิปัญญาของไทใหญ่ อาหารไทใหญ่ การแต่งกาย ดนตรีและนาฏศิลป์ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้วัฒนธรรมรากเหง้าของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ เพื่อที่จะทำความเข้าใจให้กับเด็ก ได้มีการอนุรักษ์ วัฒนธรรมเดิมของตนเอง(<https://www.komchadluek.net/kom-lifestyle/100856>, 20 มิถุนายน 2011 (พ.ศ.2554))

วัดกุ้เต๋ามีเจ้าอาวาสปัจจุบันคือ พระครูประภัสร์ธรรมรังสี หรือครูบาจันทรังษี เป็นคนไทยที่เกิดใน ท้องถิ่นเชียงใหม่และไม่ได้มีเชื้อสายไทใหญ่แต่อย่างใด แต่ครูบาจันทรังษีเป็นเจ้าอาวาสชาวไทยที่ส่งเสริมวัฒนธรรม ไทใหญ่ให้ปรากฏในพื้นที่วัดกุ้เต๋ามานานหลายปี อาจจะเนื่องมาจากประสบการณ์ที่เคยเดินทางธุรกิจไปยังประเทศ เมียนมาและเมืองเชียงตุง ทำให้ท่านคุ้นเคยกับวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ที่ท่านพบเจอขณะธุรกิจ และเมื่อท่านยังเป็นสามเณรก็มีพุทธศาสนิกชนชาวไทใหญ่มาทำบุญที่วัดกุ้เต๋าบ้าง เนื่องจากวัดกุ้เต๋าคือเป็นวัดไทใหญ่ที่เก่าแก่แห่ง หนึ่งในเชียงใหม่ จึงมีคณะศรัทธาที่เป็นทั้งคนท้องถิ่นและคนไทใหญ่ แต่ขณะนั้นกลุ่มคณะศรัทธาชาวไทใหญ่มี ค่อนข้างน้อยและห่างหายไปจากวัดกุ้เต๋าคงหมดไปในราว ค.ศ. 1997 (พ.ศ. 2540) มีการหลั่งไหลเข้ามาทำงาน ของแรงงานต่างด้าวจากประเทศเมียนมาเข้ามาทำงานในเชียงใหม่อย่างไม่ขาดสาย ทำให้แรงงานต่างด้าวชาวไท ใหญ่ เริ่มทยอยเข้ามาทำบุญที่วัดกุ้เต๋าค้างครั้ง โดยไม่ได้ให้ความสนใจว่าเป็นกลุ่มแรงงานที่เข้ามาทำงานโดยผิด กฎหมายหรือไม่ แต่พื้นที่พุทธศาสนาภายในวัดกลายเป็นพื้นที่สงบและปลอดภัยสำหรับพุทธศาสนิกชนทุกคน ท่านเจ้าอาวาสยินดีต้อนรับคณะศรัทธาที่เป็นแรงงานต่างด้าวชาวไทใหญ่เช่นเดียวกับคณะศรัทธาชาวไทย ไม่ดูถูก

ว่าเป็นคนต่างด้าว ทำให้แรงงานต่างด้าวชาวไทใหญ่ได้ชวนกันมาทำบุญที่วัดกุ้เต้าเพิ่มมากขึ้น ต่อมาเจ้าอาวาสจึงได้สนับสนุนให้จัดกิจกรรมเทศกาลประจำปีตามวิถีวัฒนธรรมไทใหญ่ วัดกุ้เต้าจึงกลายเป็นพื้นที่พบปะสังสรรค์ของกลุ่มแรงงานชาวไทใหญ่ในช่วงเทศกาลประจำปี (ตัวอย่างรายที่ 10, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 พฤษภาคม 2022 (พ.ศ. 2565))

การที่กลุ่มคณะศรัทธาชาวไทใหญ่หันมาทำบุญที่วัดกุ้เต้าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับความนิยมในการบริจาคทรัพย์เพื่อส่งเสริมการสร้างอาคารและศิลปกรรมแบบไทใหญ่ที่ชาวไทใหญ่คุ้นเคยจากดินแดนบ้านเกิด จึงเกิดการสร้างอาคารที่มีสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมแบบไทใหญ่ปรากฏภายในวัดที่แวดล้อมด้วยอาคารและลักษณะวิหารตามศิลปกรรมแบบไทย การสร้างลักษณะสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมแบบไทใหญ่ที่คุ้นเคยจากภูมิลำเนาเดิมจากประเทศเมียนมา สะท้อนให้เห็นสำนึกทางชาติพันธุ์และความพยายามในการสร้างชุมชนจิตกรรมของชาวไทใหญ่ เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันผ่านวัฒนธรรมทางชาติพันธุ์ที่สร้างขึ้น พร้อมกับการจัดพื้นที่วัดให้ตอบสนองต่อกิจกรรมทางพุทธศาสนาและประเพณีตามแบบไทใหญ่ วัดกุ้เต้ากลายเป็นศูนย์กลางชุมชนและวัฒนธรรมไทใหญ่ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ นับตั้งแต่ ค.ศ. 1997 (พ.ศ. 2540) เป็นต้นมา จนกลายเป็นพื้นที่จัดงานเทศกาลปีใหม่ของชาวไทใหญ่ และบอยส่างลอง ที่มีกลุ่มแรงงานต่างด้าวชาวไทใหญ่เข้าร่วมมากที่สุดในจังหวัดเชียงใหม่

วัดหนองคำมีเจ้าอาวาสปัจจุบันคือ พระสมุห์อานนท์ อินทวังโส เป็นชาวไทยผู้มีเชื้อสายปะโอ จึงคุ้นเคยทั้งวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมปะโอเป็นอย่างดี ประกอบกับวัดหนองคำเป็นวัดเก่าแก่ที่สร้างโดยชาวปะโอที่ยังคงมีคณะศรัทธาที่มีเชื้อสายปะโอและชาวปะโอที่เป็นแรงงานต่างด้าวเดินทางมาทำบุญในวัดอย่างต่อเนื่อง ทำให้วัดหนองคำยังคงมีบทบาทสำคัญในการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนาโดยมีคณะศรัทธาทั้งที่เป็นชาวปะโอและคนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ภายในชุมชนใกล้เคียง พระสมุห์อานนท์มีบทบาทสำคัญ ในการสนับสนุนให้วัดหนองคำยังคงเป็นพื้นที่ในการสืบทอดวัฒนธรรมปะโอ เนื่องจากคณะศรัทธาของวัดหนองคำมีหลายกลุ่ม กลุ่มแรกคือกลุ่มคนไทยที่เป็นลูกหลานชาวปะโอซึ่งอุปถัมภ์วัดมาตั้งแต่อดีต กลุ่มที่สองคือชาวปะโอ ชาวกะเหรี่ยงและชาวไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย

ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของคณะศรัทธาในวัดหนองคำ ทำให้ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารกับกลุ่มคณะศรัทธาของวัดหนองคำจึงมีทั้งภาษาไทย ภาษาปะโอ และไทใหญ่ โดยใช้ภาษาไทยเป็นหลัก ปัจจุบันคณะศรัทธาชาวปะโอ ชาวกะเหรี่ยงและชาวไทใหญ่ยังคงแวะเวียนมาทำบุญ ถวายทาน หรือนอนวัดอยู่เสมอ กล่าวได้ว่าวัดหนองคำเป็นหนึ่งในวัดที่เชื่อมเครือข่ายทางสังคมของชาวปะโอ ที่อาศัยอยู่ในหลายพื้นที่ของจังหวัด อาทิ ลำปาง ลำพูน พะเยา เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน และกรุงเทพมหานคร ในบางครั้งวัดหนองคำยังเป็นที่พักพิงให้กับกลุ่มชาวปะโอที่เดินทางมาจากต่างถิ่นและไม่มีเงินมากนัก นอกจากจะมาทำบุญแล้วก็จะขออาศัยวัดเป็นที่พักค้างคืนด้วย (ตัวอย่างรายที่ 11, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 พฤษภาคม 2022 (พ.ศ. 2565)) สะท้อนให้เห็นว่าวัดยังคงมีความใกล้ชิด

พุทธศาสนิกชนตามแบบวิถีวัฒนธรรมปะโอ ด้วยการเป็นทั้งพื้นที่ในการทำบุญทางพุทธศาสนาและพื้นที่พักพิงอาศัย

ดังนั้นเจ้าอาวาสและคณะสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในวัดจึงมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุน ให้เกิดพื้นที่การแสดงออกทางวัฒนธรรมของแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา โดยเฉพาะเจ้าอาวาสผู้มีอำนาจปกครองวัดอาจจะเป็นผู้ที่เป็นชาวเมียนมา หรือผู้ที่มีเชื้อสายของกลุ่มชาติพันธุ์จากประเทศเมียนมา หรือ เป็นเจ้าอาวาสชาวไทยแต่มีความสนใจที่จะสนับสนุนวัฒนธรรมพม่า ก็จะเปิดโอกาสให้แรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาเข้ามาใช้พื้นที่ร่วมกันกับคนท้องถิ่นในการแสดงออกทางวัฒนธรรมพม่าตามประเพณีได้

สรุป

แรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาและพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการสร้างให้วัฒนธรรมพม่าดำรงอยู่ได้ในพื้นที่วัดในจังหวัดเชียงใหม่อย่างเข้มข้นนับตั้งแต่ปลายคริสต์ทศวรรษ 1990 จนกระทั่งปัจจุบัน โดยวัดที่เป็นกรณีศึกษาล้วนพบร่องรอยทางประวัติศาสตร์และศิลปกรรมแบบพม่า หรือเคยได้รับการอุปถัมภ์จากกลุ่มพ่อค้าไม้จากพม่าในการสร้างและบูรณะศาสนสถานภายในวัดตามลักษณะศิลปกรรมแบบพม่าในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19-20 กลายเป็นพื้นที่ “ชุมชนจินตกรรม” ของกลุ่มแรงงานต่างด้าวจากเมียนมาที่เดินทางเข้ามาทำงานและอยู่อาศัยในจังหวัดเชียงใหม่ คนเหล่านี้ได้ใช้วัดเป็นพื้นที่พบปะสังสรรค์และร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา รวมถึงจัดงานประเพณีวัฒนธรรมตามเทศกาลที่เคยปฏิบัติในประเทศเมียนมา วัดเหล่านี้จึงกลายเป็นพื้นที่อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแห่งชาติของประเทศเมียนมา นับเป็นการแบ่งปันพื้นที่ทางพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาที่ได้รับการยอมรับในท้องถิ่นของจังหวัดเชียงใหม่ ดังนั้น วัดทรายมูลพม่า วัดป่าเป้า วัดกู่เต้า และวัดหนองคำ จึงเป็นภาพแทนของการรักษาพื้นที่ทางวัฒนธรรมพม่าหรือวัฒนธรรมของชาวเมียนมาภายในจังหวัดเชียงใหม่ และการแบ่งปันพื้นที่ทางสังคมให้กับกลุ่มแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา ได้สร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมและเครือข่ายทางสังคมร่วมกัน ที่ยังคงสืบทอดการสร้างสรรคศิลปกรรมแบบพม่าในพื้นที่วัด ด้วยการบริจาคเงินเพื่อสร้างและบูรณะศาสนสถานภายในวัด และส่งผลให้ศิลปกรรมและวัฒนธรรมพม่าสามารถดำรงอยู่ในชุมชนท้องถิ่นของเชียงใหม่โดยไม่แปลกแยก และมีการแสดงออกทางวัฒนธรรมที่เข้มข้นมากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากการเข้ามาอยู่อาศัยของแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาอย่างถูกกฎหมายมีจำนวนมากขึ้น พร้อมกับการที่คนในสังคมท้องถิ่นเปิดรับวัฒนธรรมของชาวเมียนมาที่เป็นกิจกรรมประเพณีที่จัดขึ้นภายในวัด จึงเป็นการแบ่งปันพื้นที่ทางพุทธศาสนาและสร้างสรรค์วัฒนธรรมที่หลากหลายในสังคม ผลจากการวิจัยนี้ไม่เพียงแต่เป็นประโยชน์ในการสร้างความเข้าใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย แต่ยังเป็นการขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวชาวเมียนมาในเชิงสังคมและวัฒนธรรม และยังสามารถปรับปรุงองค์ความรู้นี้ไปใช้ประโยชน์ในด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่

เอกสารอ้างอิง

(1) มท 3.1.7.1/4, 2498

(1) มท. 3.1.7.1/14, 2502

(1) มท.3.1.7.1/25, 2512

(1) มท. 3.1.7.1/26, 2515

ฉลองขวัญ อุดทะยอด. (2542). ผลกระทบของการจ้างแรงงานต่างชาติต่อความมั่นคงแห่งชาติ :

กรณีศึกษาแรงงานพม่า [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่].

ชาวพม่าประท้วงตั้งเจ้าอาวาสวัดชื่อดังกลางเมืองเชียงใหม่. (2555, 9 กรกฎาคม). เดลินิวส์.

สืบค้นจาก <https://d.dailynews.co.th/regional/176285>.

โซติมา จตุรวงศ์. (2550). ว่าที่วัดพม่าในจังหวัดเชียงใหม่และลำปาง. วารสารหน้าจั่ว, 5 (5), 54-65.

ปานแพร เชวณประยูร. (2550). บทบาทของพระพุทธศาสนาต่อกระบวนการผลิตซ้ำทางอัตลักษณ์ของ

ชาวไทยใหญ่ ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. ปริญญาโทศิลปศาสตร มหาบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พชร จินลธิ์. (2556). การอพยพกลับภูมิลำเนาของแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่ากับผลกระทบที่มีต่อ

ผู้ประกอบการในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่. คณะเศรษฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พวงเพชร ธนสิน. (2554). ทายาทรุ่นที่ 2 ของผู้ย้ายถิ่นจากประเทศพม่า: สถานการณ์และการอพยพ

โยกย้าย (รายงานการวิจัย). คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มนตรี พรหมวัน. (2552). คุณภาพชีวิตของแรงงานไร้ฝีมือสัญชาติพม่าในพื้นที่อำเภอสันป่าตอง จังหวัด

เชียงใหม่. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่].

รัตนพร เศรษฐกุล. (2552). ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจวัฒนธรรมแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน. ชิลด์

เวอร์ม.

รุจิรา ชมพูพาน. (2555). การจ้างแรงงานชาวพม่ากับแรงงานกลุ่มพื้นที่สูงในพื้นที่ อำเภอเมืองเชียงใหม่. บัณฑิต

วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วรลัญจ์ บุญยสุรัตน์. (2565). ศาสตร์ ศิลป์ จิตวิญญาณ วิหารล้านนา. เมืองโบราณ.

- ศศิเพ็ญ พวงสายใจ. (2554). *สถานะและปัญหาทางเศรษฐกิจของทายาทรุ่นที่ 2 ของผู้ย้ายถิ่นประเทศพม่า (รายงานการวิจัย)*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สมหมาย เปรมจิต และปวงคำ ต้อยเขียว. (2518). *รายชื่อวัดและนิกายสงฆ์โบราณในเชียงใหม่*. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สิทธิพร เนตรนิม . (2559). ความขัดแย้งบนพื้นที่ทางวัฒนธรรม:กรณีวัดทรายมูล (พม่า) อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่. ใน ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์, นันทิยา ดวงภูมิเมศ และมรกต ไมยเออร์ (บ.ก.), *การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม*. (น.147-171). สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานจัดหางานเชียงใหม่. (2564). *วารสารจัดหางานเชียงใหม่*. สำนักงานจัดหางานเชียงใหม่.
- ออมสิน บุญเลิศ. (2009). วาทกรรมว่าด้วย “คนต่างด้าว” กับการกลายเป็น “คนอื่น” ของ ชาวไทใหญ่ พลัดถิ่น. *วารสารสังคมศาสตร์*. 21(2), 103-141.
- อนุ เนินหาด. (2555). *ร้อยตระกูลที่ถนอมช่างมอญ*. นพบุรีการพิมพ์.
- อัมพร จิรัฐติกร. (2558). *พื้นที่สาธารณะข้ามชาติ การเมืองเรื่องพื้นที่ของแรงงานอพยพไทใหญ่ ในจังหวัดเชียงใหม่*. ศูนย์วิจัยและบริการวิชาการ คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Amporn Jirattikorn. (2008). *Migration, media flows and the Shan nation in Thailand* [Unpublished doctoral dissertation]. University of Texas at Austin.
- Benedict, Anderson. (2006). *Imagined Communities*. Verso.
- Chotima Chaturawong. (2003). *The Architecture of Burmese Buddhist Monasteries in Upper Burma and Northern Thailand the Biography of Trees* [Unpublished doctoral dissertation]. Cornell University.
- <https://www.komchadluek.net/kom-lifestyle/100856>, 20 มิถุนายน 2554